

РАННЯ КОРЕКЦІЯ ПСИХОМОТОРИКИ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Крет я.В., Байкіна н.М.

Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна Холдинг-терапія проводилася з глибоко аутичними дітьми (1-2 групи РГА). Вік дітей від 3 до 9 років (з них - 15 дітей 4-6-літнього віку). Усі діти були стереотипні в поведженні, не витримували зміни звичного оточення. У 9 з них спостерігалися тверді моторні стереотипії, у 14 - стереотипні вокалізації, скрип зубами, гра мовою. У 10 дітей були прояви самоагресії (кусали руку або били себе по голові), у 9 - імпульсивні прояви агресії стосовно близьких людей, до дітей (як правило в ситуації порушення звичного стереотипу, вторгнення в нього). У 8 дітей у поведінці були виражені елементи потягу: обнюхування, облизування речей, бажання тягти за волосся, пристрась до хутр, до м'яких іграшок. Відзначалася несформованість основних навичок самообслуговування. 10 дітей не вдягалися самостійно. Прояв негативізму в поведженні, вимога негайного виконання своїх потреб, а у випадку відмови - лемент, поки не одержить свого - у 6 дітей. Нетерпимість до скупчення людей, коли з дитиною не можна зайти в магазин, їхати в громадському транспорті - у 5 дітей. У більшості мова була відсутня, спостерігався її регрес, грубе недорозвинення. Мова була представлена рідкими афективними висловленнями або декількома словами, що не були присутні стійко в мові, а з'являлися тільки в афективно насичених ситуаціях, а потім зникали. Тільки в однієї дитини з 3-їй групи РГА була досить розгорнута фразова мова з характерними для РГА аграмматизмами, затримкою використання особистих займенників.

Цій групі також була запропонована програма по корекції психомоторики для дітей 5,5-6 років у сполученні з холдингом-терапією. Дана програма була спрямована на такі функціональні сфери: імітація, сприйняття, груба моторика, тонка моторика, координація очей і рук, пізнавальна діяльність, мова, самообслуговування (табл.1).

Таблиця 1

Програма корекції психомоторики для дітей з аутизмом у віці 4-5 років

Функціональна сфера

Вправа

1. Повторювати ходу тварин (3 іграшки тварин)
2. Імітація різних поз тіла (фотографії людей, що знаходяться в різних позах).
3. Послідовно наслідувати двом простим діям.

Імітація

4. Усвідомлено сприймати і наслідувати поняття "тихо / голосно, "Швидко / повільно" (2 ложки, 2 сковороди).
5. Гра в доміно з партнером (коробки доміно).

Сприйняття

6. Розкласти ряд фігур з паперу ліворуч, праворуч (кольорові форми з папера).
7. Кинути м'яч через підвішену автомобільну шину (автомобільна шина, канат, м'яч).
8. Кинути м'яч, щоб він високо підстрибнув (великий м'яч).
9. Перекидатися.
10. Зробити 10 кроків "слоновою" ходою.
11. Пронести кілька метрів у ложці картоплину (їдальня ложка, картоплина).

Груба моторика

12. Балансування без допомоги на балці (дошка, цеглини).
13. Три великих болти і гайки різної величини зіставити без допомоги один з одним і з'єднати.

14. Скласти папір і розрізати його в чотирьох місцях (папір, ножиці).

Тонка моторика

15. Розвісити на мотузці білизну (прищіпку для білизни, білизна, рушник, шкарпетки, мотузки).

16. Відрізати відзначені смужки паперу (папір, ножиці, фломастери).

17. Вирізати прості малюнки без допомоги (книга з малюнками, ножиці, олівець).

18. Накрутити три гайки на болти однакового розміру (дошка, болти, гайки).

Координація очей рук

19. Накрутити три гайки різного розміру на відповідні болти.

20. Протягнути нитку через отвір у картоні (картон, шнурок від черевика).

21. Написати великі букви, з'єднуючи крапки (папір, олівці, фломастер).

22. З'єднати крапки в кола і чотирикутник (папір, олівці, фломастер).

23. Намалювати прості геометричні форми (картон, олівець, папір).

24. Перетворити геометричні форми в картинки (папір, олівці).

25. Написати буквами ім'я (кольоровий папір, великий папір, картон).

Координація очей

26. Завершити простий малюнок (папір, картон).

27. Малювати прості форми, з'єднуючи крапки (папір, картон, фломастери).

28. Знайти предмет, що підходить до інших предметів (коробки, яблуко, банан, лимон, машина).

29. Усвідомити тривалість доби (картинки, що зображують різні дії, що здійснює дитина щодня).

30. Скласти фігуру людини (кольоровий папір, ножиці, картон).

Пізнавальна діяльність

31. Розпізнати протилежності ("солодкий" і "кислий", наприклад: цукерки і лимон).

32. Назвати геометричні фігури (коло, трикутник, квадрат).

33. Назвати призначення предметів домашнього побуту (книга, ложка, чашка, машинка).

34. Назвати час доби (малюнки осіб, що займаються щоденними справами).

35. Порахувати до п'яти (кубики).

36. Назвати чотири кольори (кольорові кубики).

Мова

37. Розповісти історії (телевізор).

38. Самостійно і швидко одягнутися (будильник).

Самообслуговування

39. Виконувати роботу по дому (серветки, прилад, коробка для столових приладів).

40. Брати активну участь у грі (м'яка іграшка).

41. Зрозуміти потреби іншої людини (серветка, куртка, гребінець).

У процесі корекції психомоторики дітей з аутизмом у віці 4-5 років були запропоновані, наприклад,

такі види завдань:

- Дотримуватись ходи тварин. Імітація моторна. Груба моторика: володіння тілом.

Навчальна мета: наслідувати комплексні рухи, удосконалити здатність зауважувати

зразки руху. Завдання: наслідувати пересування трьох видів тварин. Матеріал: 3 м'які іграшки тварин або картинки з тваринами (виберіть тільки тих тварин, що чітко відрізняються одна від одної у своїх рухах, наприклад: птах, заєць, слон).

Знайдіть місце, де ви можете з Тимошем (ім'я дитини) вільно рухатися, нічого не зачіпаючи. Покажіть Тимошу одну з м'яких іграшок або картинку з твариною. Інших залишіть у полі його зору, щоб він побачив, зі скількох частин складається задача. Покажіть йому, наприклад, картинку з птахом і скажіть: "Подивися, Тимош, птах. Птах летить ". Помахайте руками, начебто ви летите, і повторіть: "Птах летить". Спробуйте змусити його разом з вами кілька секунд помахати руками. Спочатку вам, можливо, потрібно буде направляти його руки.

Повторіть вправу з двома іншими тваринами. Якщо Тимош проробив пару разів кожен дію, то йому потрібно починати з того, щоб сполучити малюнок і назву з дією, на які потрібно впливати. Якщо він легко наслідує ваші дії, зробіть паузу на кілька секунд, після того як ви показали йому малюнок або м'яку іграшку, щоб побачити, чи починає сам відповідний рух. Скажіть: "Дивися, Тимош, птах. Що робить птах? "Якщо він без ваших рухів може заплутатися, то проробіть цю вправу ще якийсь час як звичайну вправу на наслідування.

Важливо просуватися вперед не так швидко, тому що Тимошу потрібно багато часу, щоб справитися з вправою. Варто відзначити, що у віці 5-6 років для дітей з аутизмом були запропоновані більш складні вправи для розвитку грубої і тонкої моторики: біг зі складними перешкодами, вдарити по бейсбольному м'ячі (м'яч, клейка стрічка, канат, дерев'яна ключка) пробігти, зображуючи тачку, тягти важкий пакет, перетягання канату, стрибки "Петрушки", стрибки зі скакалкою, гра в "класики", балансувати на балці, закріпити кнопки на дошці (кнопки, дошка, сплести килим (кольоровий папір)).

У зв'язку з тим, що діти з аутизмом не розуміли ту інформацію, що їм повідомляли, вправи супроводжували різними словам, фразеологію з уточненнями рухів.

Наприклад, біг зі складними перешкодами. Груба моторика: володіння тілом. Навчальна мета: поліпшення координації, рівноваги, сили і загального стану. Задачі: подолання важких перешкод. Коли дитина справиться з перешкодами середніх труднощів, спорудять більш складну доріжку, що складається з п'яти перешкод, що тренують насамперед її рівновагу і володіння тілом.

Розмістіть канат, по можливості кольоровий, у кімнаті так, щоб він проходив між стільцями, під столом, табуретом і т.д. Покажіть це дитині, але покладіть щось як винагороду наприкінці канату. Обійдіть з ним канат, звертаючи на нього увагу дитини. Дайте йому винагороду, що лежить наприкінці шляху. Після того, як ви проробили це кілька разів, спробуйте, щоб залишок шляху він пройшов сам. Будьте поблизу, якщо він ходить непевно, звертайте його увагу на канат. Зверніть увагу, щоб спочатку перешкоди були простими. Біг на

подолання перешкод проводиться так само. Потягніть канат, щоб дитина знала, у якому напрямку бігти. Вперше пройдіть з нею усю дистанцію, щоб переконатися, що вона знає, що робити на кожному шляху. Коли дитина справиться з дистанцією, запишіть, скільки часу вона витратила. Хвалить її щораз, коли вона доходить до фінішу, і дайте їй

що-небудь особливе, якщо вона скоротить час.

Для розвитку грубої і тонкої моторики дітям з аутизмом 5-6 років пропонували такі вправи:

Наприклад, тягти важкий предмет. Груба моторика: володіння тілом. Тонка моторика: хапання.

Навчальна мета: зміцнення всіх м'язів, особливо рук. Завдання: простягнути важкий предмет на відстань, що під силу загальному станові дитини. Матеріал: 1 м мотузки, велика картонна коробка, важкі предмети (книги, камені і т.д.) Проведіть крейдою або клейкою стрічкою лінію на підлозі і покладіть поперек неї мотузку так, щоб її центр лежав точно на лінії. Прив'яжіть один кінець мотузки до порожньої картонної коробки. Візьміть інший кінець покажіть дитині, як ви тягне коробку мотузкою через лінію.

Поставте коробку на попереднє

місце і допоможіть дитині також перетягнути коробку через лінію. Повторюйте цю вправу, зменшуючи поступово свою допомогу, поки вона не зможе самостійно перетягнути коробку через лінію. Поступово збільшуйте вагу коробки, але враховуйте при цьому ріст і силу дитини. Уникайте занадто важкої ваги, щоб дитина не втомилась. Стежте за тим, щоб лінія добре була видна і дитина знала, як далеко вона повинна тягти коробку.

Уніфікована методика корекції психомоторики в дітей з аутизмом сприяла зменшенню, зм'якшенню аутизму, встановленню адекватного емоційного контакту між дитиною і батьками. Дитина стала частіше дивитися в очі, більше хотіла бути поруч, а не сама по собі; приблизно в половині випадків матері говорили про те, що дитина стала виявляти ініціативу в контакті, або про те, що ці прояви стали частіше, дитина вимагала до себе уваги, "загравала".

Діти стали контактувати з іншими членами родини, татом, бабусею, дідом, братом або сестрою. Усі члени родини відзначали, що збільшилася кількість звертань з боку дитини (або вони з'явилися, що діти частіше стали звертатися, вживаючи мову).

Сенситивність дітей зм'якшилася, зменшилися страхи, засновані на їх гіперсенситивності. Діти стали дивитися в очі не тільки близьким людям, але і чужим, з якими зустрічалися в транспорті, на заняттях, тим, хто приходить у гості.

Батьки відзначали активність дітей, посилення або виявлення інтересу до оточення, ріст інтересу дитини. Він після застосування уніфікованої методики дивиться на батьків "начебто перший раз їх бачить", починає обстежувати, торкати тіло матері (очі, рот), гладити по волоссю.

Діти також після холдингу починали обстежувати кімнату, усю квартиру, залазили без дозволу в усі шафи, висували всі шухлядки, а також намагалися допомогти матері прати і готувати їжу.

11 дітей стали спостерігати за іншими дітьми, їх грою на дитячому майданчику; 5 дітей включалися у взаємодію - брали участь у загальній біганині на дитячому майданчику, підходили до інших дітей, тягли за руку, разом бігали.

Через два тижні занять діти виявили бажання і можливість взаємодіяти, стали більш чуттєвими, менш відчужені, краще слухали, виконували прості прохання; 6 дітей уперше

на руках у батьків слухали казки, пісні, вірші; 5 дітей стали виявляти цікавість до ігор, що пропонували їм дорослі або діти; більше спостерігають і включаються в гру або малювання. Вони стали менш примхливими, слухняними.

Висновки.

1. Уніфікована методика позитивно вплинула на батьків у родинах:

- Після перших 4-5 сеансів батьки почували себе впевнено у відносинах з дитиною:

зникає тривога, зв'язана власною нездатністю в контактах з дитиною;

- Батьки краще розуміють дитину, її проблеми, бажання. Вона допомогла відчувати глибину тривоги, страху й емоційної напруги, що переживає дитина; допомагає розібратися в тім, що дитина не хоче, а чого не може, якщо вона слухає і розуміє, а коли "відключається";

- Ця методика допомогла в короткий термін перебороти дистанцію між фахівцями і батьками, навчити батьків прийомам емоційної роботи з дитиною, дати їм необхідні навички керування афективним станом дитини, стимуляції її розвитку;

- Холдинг-терапія в сполученні з корекцією психомоторики з дітьми з аутизмом дала батькам необхідні навички корекційного впливу, вона зобов'язала їх до регулярної роботи з дитиною. Діти звикли до визначених годин занять, приходили у визначений час, сідали на руки і просили, щоб з ними займалися. При цьому важливо не пропускати занять, оскільки 1-2 пропущені дні приводили до сильного опору в день відновлення холдингу. Емоційний розвиток дитини не просувається, якщо припинити заняття.

2. Ранній вік - один із найбільших періодів розвитку, за який дитина встигає опанувати не тільки багато складних навичок - руховими, мовними, інтелектуальними, але і взаємодією з навколишнім світом. Той афективний досвід, що вона одержує в даний час, стає основою для всього подальшого розвитку

- Емоційного, особистісного, соціального і інтелектуального. Тому так важливо, щоб дитина пройшла його благополучно: не поспішаючи, не перескакуючи через необхідні ступені розвитку. Для цього необхідно, щоб дорослий зрозумів логіку її афективного розвитку, можливість і доцільність руху до ускладнення взаємодій. Ритм і темп цього руху залежать від індивідуальних особливостей дитини, але існують деякі закономірні й обов'язкові етапи, проходження яких відзначає емоційний вік дитини.

Іноді він може розходитися з роками, зазначеними в його свідоцтві про народження і навіть рівень розвитку окремих психічних функцій. Однак він також є тією об'єктивною реальністю, що може мати вирішальний вплив на її подальший розвиток.